

Okur Yoksa Yazar da, Yayıncı da, Kitap da, Eleştiri de Yok!

Mavisel YENER*

Geçmişe eskiye dayanmasa da, kaynak yazının damarlarından biri olan çocuk yazını, bir yönelim olarak güçlenmeye devam ederken, hak ettiği ciddiyetle ele alınmalıdır. O nedenle, *Türk Dili dergisinin* bu sormacasını önemli buluyorum. Önce “okur” olmaktan söz edeyim. Çünkü okur yoksa yazar da, yayıncı da, kitap da, eleştiri de yok! Okur-yazarlık tanımı çok geniş bir kavram. Okur-yazar birey, kendini ve çevresini ışıklarken, yaşamın gereği olan dönüşümü de gerçekleştirebilir. Bilgiyi dönüştürür, uygulamaya koyar ve ulusal kalkınmışlık düzeyine katkıda bulunur. Ülkemizde, biçimsel okumadan gerçek okumaya geçişin yeterince gelişmemesini bugüne kadarki eğitim politikalarımıza bağlıyorum.

Gelecek kuşakların daha çok okuyabilmesi de eğitim politikalarına bağlı. “Okur” ile ilgili sorunların başında bu yer alıyor sanıyorum. Dünyada çocuğa yönelik ilgilerin gün geçtikçe çoğalması, tüm açmazlara rağmen batı dünyasında gelişen politikalar ve sosyal bilimlerdeki gelişmeler göz önüne alındığında, edebiyatın çocuğa yönelik bölümünde de yeni yaklaşımlarda bulunulması gerekliliği ortaya çıkıyor. Türkiye’deki duruma bakarsak, “okuma alışkanlığı karnesi” zayıf. “Neden okumuyoruz?” sorusunun yanıtı eğitim sistemimizde düğümleniyor. Çocuk yaşlarda bireyleri ilgi alanlarına yönelik, sevebilecekleri kitaplarla buluşturamazsanız, onlar ilerinin okumayan bireyleri olacaktır. Çocuk kitapları çocuğu gelecekte okuyacağı nitelikli yapıtlara hazırlar. İyi çocuk kitaplarıyla karşılaşmış okur, ilerinin seçici okuru olmaya adaydır.

Eğitim sistemimiz, özellikle çağdaş çocuk kitaplarına “üvey” muamelesi yapmaktadır. Oysa 21. yüzyıl çocuğunun gereksinimi, klasiklerden önce çağdaş romanları okumaktır. Çocuk kitabı ona okumayı sevdirebilir, okuma olgunluğuna ulaşmasının ve eleştirel okuma alışkanlığı kazanmasının anahtarıdır. Böylesine önemli bir görevi üstelenen çocuk kitaplarının önemini kavranması, geleceğin kavranması anlamına da gelir. Michel Tourner’in dediği gibi; “Çocuk edebiyatı çocuk oyuncağı değil, zor bir iştir!”

Bu alanın sorunlarından biri de, beklentilerin birbirini karşılayamamasıdır. Türkiye’de çocuk ve ilk gençlik edebiyatı açısından yazar, yayıncı ve okur ilişkisinin istenen seviyede olduğunu, beklentilerin birbirini karşıladığını söylemek zor. Bu üç ögenin birbiriyle yeterince özdeşim yapabildiğini sanmıyorum. Bu durumda da beklentiler bir-

* Çocuk kitabı yazarı.

birini çoğunlukla karşılamıyor. Oysa aynı amaçta buluşmak hiç zor değil. Bu üç ögenin kaynaşmasında önemli rolü öğretmen ve aile üstlenir. Yazar, okur, öğretmen, aile, yayıncı aynı amaca yönelik adımlar atarsa işte o zaman istenen seviyeyi yakalayabiliriz. Örneğin kitap fuarlarına özellikle okulların ziyaretlerini önemsiyorum ancak bu ziyaretlerin amacını iyi belirlemek gerektiğini düşünüyorum. Eğer, öğretmen öğrencilerini fuara getirip “kitaplara dokunmadan, çabucak bakın” talimatını veriyorsa, o ziyaret çocuk için hiçbir yararı olmayan zaman kaybına dönüşecektir. Oysa, öğretmenler öğrencilere sevdikleri yazarlarla yüzyüze gelip edebiyatı tartışabilecekleri, imzalı kitap alabilecekleri ortamlar sağlayabilirlerse kitap fuarları daha yararlı olacaktır. Beklentilerin birbirini karşılamamasına pek çok örnek verilebilir elbette.

Yazarlar açısından, haklarının korunması eskisi gibi sancılı değil, son çıkan telif hakları yasası ile bu haklar zaten korunuyor. Eğer yazar yayıncısıyla hukuka uygun bir sözleşme imzalamışsa sorun kalmıyor. Her yazar başka bir iş yapmak zorunda kalmadan, yalnızca yazarak geçinmeyi ister. Ancak ülkemiz şartlarında bunun kolay olmadığını hepimiz biliyoruz. Yazarın, Kültür Bakanlığı başta olmak üzere yayıncı, dağıtıcı, kitapçı ve kütüphaneciden beklentileri vardır. Dünyanın neresinde olursa olsun bir yazar, ülkesinin Kültür Bakanlığı’ndan sanata saygı ve ilgi bekler elbette. Kültür Bakanlığının TEDA projesi kitaplarımızın yurtdışında basılması için destek sağlıyor. Bakanlık, özgün yapıtların yayımlanmasını özendirmek amacıyla Türkçe yazılmış kitaplara teşvikler verecek. Bunlar arasında çocuk kitaplarının da olduğu açıklandı. Özellikle genç yazarların kitaplarını okurla buluşturabilmeleri açısından olumlu bakıyorum bu projeye. Fakat bu seçimler yapılırken yapıtın edebî niteliği konusunda verilecek kararın tarafsız olması önemli. Kültür Bakanlığı çocuk ve gençlik edebiyatı konusu için yetkin bir komisyon oluşturularak alanın sorunlarına çözüm üretmenin yolunu açmalıdır. Zaman zaman yapılan çalıştaylara davet edildiğimde bu konudaki görüşlerimi aktardım.

Ayrıca, kütüphanelerin belediyelere devredileceği söylentileri bende bazı kaygılar uyandırıyor. Canla başla çalışılan, kütüphanecilerin yoktan var etmeye çabaladığı, devlet kütüphanelerinin iyileştirilmesinin yolu belediyelere devir değildir. Kitap, siyaset üstü bir konudur, o nedenle yalnızca kütüphanecilerin bilgisi dâhilinde işletilmeleri gerekir. Ayrıca, kütüphanelerde okunan kitaplardan yazarlara telif ödenmesi konusunun da dünya standartlarına getirilmesi dileğim, bilmem ki çok mu ütöpik olur?

Yayıncılık ve uzantısı mesleklerin pek çok sorunu var. Bunların başında mali sorunlar ve dağıtım sorunları geliyor. Yayıncılar kitabı ucuza mal etmek için nitelikten ödün vermemeli. Bu yükü hafifletmenin yollarından birisi de kitaptan KDV almamak olabilir. Pek çok sorun ve çözüm önerisi var tabii. Ayrıca, yazarın yayıncıdan beklentileri belki de yayıncılar için sorun teşkil ediyordur, emin değilim! Ben asla “Neylesin altın orak, gittiğimiz yollar kurak.” demiyorum, her zaman umutluyum. Sorun varsa çözüm de vardır; yeter ki duyalım, görelim, düşünelim... Yüreğimizi sanatın en büyüğü olan yaşamın yörüngesine oturtalım, çözümler bulunacaktır.

Eleştiri sorunlarına kısaca bakarsak; yalnızca Türkiye’de değil dünyada eleştiri kurumunun gündemden çıkarılmaya çalışıldığı gerçeği ile karşılaşırız. Çok satanların pompalanması ve reklam sektörü için içine girince, eleştirinin pabucu dama atılmış gibi görünüyor. Çocuk edebiyatı için de söz konusu olan bu yaklaşım, edebiyat adına bir teh-

like elbette. Eleştirmeden gelişmek olası değil. Yayınevi kitabı size gönderiyor ve eleştiri beklediğini söylüyor ama gerçekten olumsuz bir eleştiri yapacak olsanız katlanamıyor. Aynı şey yazar için de geçerli. Her şeye karşın, ister eleştiri ister tanıtım ister inceleme yazısı olsun, bunları yazan kişinin okura karşı sorumluluğunu asla unutmadan, ona ve kendine saygısını yitirmeden işini yapması gerekir. İyi bir eleştirmeni eğitim sistemi yaratır ve destekler. Kitapların özetlerini internetten indirmeye yönelten sistemin çarkları arasında ezilmiş, düşünmeyen, eleştirel bakışı ve dili öğrenmeyen bir kuşağın ilerinin iyi eleştirmenini de yetiştirmesi beklenemez.

Sektöre baktığımızda ortak bileşenlerin kuşbakışı görünümü böyle. Sorunların ortak akıl ile aşılması çok zor olmasa gerek.

Resim: Ender Dandul